

А. А. Павзюкаспірант кафедри конституційного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОЦЕДУРА ВСТАНОВЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИБОРІВ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ Е-ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

У період реформування сфер суспільства, швидкого технологічного розвитку утворюються можливості для оптимізації процедури встановлення результатів виборів при застосуванні е-технологій, що значно спростять наявну процедуру, позбавлять людського фактору на окремому етапі та економічно є більш вигідними при проведенні виборів в країні. Проте таке реформування не повинно суперечити міжнародним стандартам та вимогам. У статті окреслена процедура встановлення результатів виборів при застосуванні е-технологій в Україні, запропоновані шляхи вирішення окремих проблем шляхом застосування е-технологій. Наголошено про те, що за умови застосування е-технологій у процедурі встановлення результатів виборів в Україні, на відміну від чинної процедури, вбачається наявність таких етапів: робота дільничної виборчої комісії; складання електронного протоколу; розміщення протоколу дільничної виборчої комісії у спеціальній програмі з доступом до неї центральної виборчої комісії та усіх інших суб'єктів виборчого процесу; перевірка протоколу дільничної виборчої комісії центральною виборчою комісією та за необхідності направлення на уточнення (у випадку відсутності необхідності уточнення протоколу цей протокол одномоментно враховується як такий що валідований). Виявлено, що різниця між чинною процедурою встановлення результатів виборів та процедурою при застосуванні е-технологій полягає у: у відсутності роботи окружної виборчої комісії, тобто окремої ланки, яка буде перевіряти протокол дільничної виборчої комісії; відсутності необхідності паперового фіксування цього протоколу та доведення його до окружної виборчої комісії; відсутності необхідності транспортування протоколу до окружної виборчої комісії; відсутності необхідності складання протоколу про підсумки голосування в межах окружної виборчої комісії; відсутності необхідності транспортування протоколу окружної виборчої комісії до центральної виборчої комісії.

Ключові слова: процедура встановлення результатів виборів, застосування е-технологій, виборче право, виборче законодавство.

Постановка проблеми. У період реформування сфер суспільства, швидкого технологічного розвитку утворюються можливості для оптимізації процедури встановлення результатів виборів при застосуванні е-технологій, що значно спростять наявну процедуру, позбавлять людського фактору на окремому етапі та економічно є більш вигідними при проведенні виборів в країні. Проте таке реформування не повинно суперечити міжнародним стандартам та вимогам.

Мета – визначити процедуру встановлення результатів виборів при застосуванні е-технологій. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: проаналізувати проблематику встановлення результатів виборів; запропонувати нові шляхи вирішення питань встановлення результатів виборів при застосуванні е-технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-правові засади виборчого процесу досліджували такі вчені, як М. Афанасьєва, Я. Берназюк, Г. Венда, М. Козюбра, В. Кривошеїн, Л. Козодой, О. Марцеляк, М. Орзих, І. Панкевич, Т. Подорожна, М. Ставнійчук, О. Совгиря, Й. Томкова, В. Федоренко, Д. Хуткий, Я. Чистоколяний та ін.

Виклад основного матеріалу. Процедура встановлення результатів виборів при застосуванні е-технологій рушить усталену традиційну систему виборів в Україні. У Рекомендаціях щодо стандартів електронного голосування, що були схвалені ще в березні 2004 року, Венеціанська комісія визначила 5 основних принципів, що відображають засади європейської демократії та однаково придатні як для виборчих кампаній, так і для референдумів:

1) універсальне право голосу: всі люди мають право голосу;

2) рівні права голосу: кожен виборець має рівну кількість голосів;

3) свобода права голосу;

4) таємність права голосу;

5) пряме право голосу [1].

Зважаючи на це, Венеціанська комісія рекомендувала електронне голосування використовувати лише за умови, що система є безпечною/ захищеною і надійною; система електронного голосування повинна бути прозорою, тобто надавати можливість перевірки інформації щодо її функціонування; виборці повинні мати змогу одержати підтвердження свого вибору і виправити його у разі допущення помилки; для полегшення перерахунку голосів у разі конфліктної ситуації може передбачатися процедура роздрукування голосів [1].

За думкою Й. Томкової та Д. Хуткого, при обранні конкретної е-технології слід виходити з цілей їх застосування на різних етапах державної політики. Наприклад, етап 1. Формування порядку денного законотворення та державної політики (дискусійні онлайн-форуми, е-петиції, аналітика відкритих даних, онлайн-кампанії лобіювання та підвищення обізнаності громадськості), етап 2. Формулювання державної політики (е-опитування, е-консультації, е-обговорення, е-слухання, аналітика поглядів у соціальних медіа), етап 3. Затвердження державної політики (е-голосування, механізми відкритої онлайн-трансляції, бюджет участі або громадський бюджет), етап 4. Втілення державної політики (опитування задоволеності громадян, громадські рішення, краудсорсинг, краудфандинг, платформи відкритих даних), етап 5. Моніторинг і контроль (мапи проблем, панелі моніторингу підзвітності, ефективності, державних витрат (наприклад, e-data, Ціна держави, ProZorro), е-звернення) [2].

Д. Хуткий вважає, що для органів місцевої влади та місцевого самоврядування слід запропонувати такий перелік інструментів забезпечення е-демократії: 1) оптимізовані під мобільні пристрої інтерактивні веб-сайти з актуальною інформацією; 2) відкриті дані, у тому числі і відкриті бюджети; 3) онлайн-трансляції; 4) сервіси е-петицій; 5) е-консультації; 6) громадські слухання онлайн; 7) е-голосування; 8) бюджет участі або громадський бюджет онлайн [3, с. 9].

Наразі в Україні процедура встановлення результатів виборів виглядає таким чином: робота дільничної виборчої комісії, складання протоколу дільничної виборчої комісії, нічне транспортування цього протоколу до окружної

виборчої комісії, прийняття на розгляд протоколу, розгляд в окружній виборчій комісії протоколу дільничної виборчої комісії (виявлення помилок та направлення на уточнення протоколу дільничної виборчої комісії), складання паперового протоколу про результати голосування в межах округу, транспортування протоколів до центральної виборчої комісії, робота у центральній виборчій комісії (прийняття на розгляд протоколів окружних виборчих комісій (виявлення помилок та направлення на уточнення протоколу окружної виборчої комісії)), встановлення центральною виборчою комісією результатів виборів та їх оприлюднення.

При застосуванні е-технологій у процедурі встановлення результатів виборів в Україні вбачається наявність вже таких етапів:

1) робота дільничної виборчої комісії;

2) складання електронного протоколу;

3) розміщення протоколу дільничної виборчої комісії у спеціальній програмі з доступом до неї центральною виборчою комісією та усіх інших суб'єктів виборчого процесу;

4) перевірка протоколу дільничної виборчої комісії центральною виборчою комісією та за необхідності направлення на уточнення (у випадку відсутності необхідності уточнення протоколу цей протокол одночасно враховується як такий, що валідований).

Як зазначає, М.В. Афанасьєва, йдеться про конституційно-правове визначення змістовно-сутнісних характеристик виборчої системи та ефективних технологій виборчого процесу, що здатні забезпечити досягнення поставлених цілей [4, с. 256]. Отже, різниця між теперішньою процедурою встановлення результатів виборів та процедурою при застосуванні е-технологій полягає:

1) у відсутності роботи окружної виборчої комісії, тобто окремої ланки, яка буде перевіряти протокол дільничної виборчої комісії. Замість цього це автоматично буде перевіряти центральна виборча комісія;

2) відсутності необхідності транспортування протоколу до окружної виборчої комісії, також відсутня необхідність паперового фіксування цього протоколу та доведення його до окружної виборчої комісії;

3) відсутності необхідності складання протоколу про підсумки голосування в межах окружної виборчої комісії;

4) не буде необхідності транспортувати протокол окружної виборчої комісії до центральної виборчої комісії.

Це наглядно можна побачити у нижченаведеній таблиці:

При дії теперішніх процедур встановлення результатів виборів на встановлення їх результатів у нашому законодавстві необхідно 15 днів, при застосування е-технологій є можливість оголошення результатів вже на наступний день після дня голосування.

Ще однією можливістю е-технологізації виборчих процесів є е-голосування. Впровадження е-голосування в Україні може бути ефективним заходом збереження конституційного порядку, наступності та безперервності влади, з одного боку, і вирішення тактико-стратегічних завдань для громадян – з іншого. І хоча в умовах карантину впровадження е-голосування дозволяє провести волевиявлення громадян без порушення головної умови карантину – недопущення скупчення великої кількості людей в одному місці (що проблематично забезпечити традиційним способом голосування навіть з дотриманням соціальної дистанції, маскового режиму тощо), разом із тим

зберігаються загрози порушення базових демократичних принципів (рівноправність громадян, свобода агітації, плюралізму думок та ін.) [5].

У запропонованій моделі процедури встановлення результатів виборів в Україні при застосуванні е-технологій не відбудеться порушення базових демократичних принципів (рівноправність громадян, свобода агітації, плюралізму думок), а має місце оптимізація встановлення результатів виборів із вилученням одного з його етапів, що не впливає на якість, проте значно скорочує витрати на проведення виборів та дає можливість уникнути зайвого людського фактору (впливу). Одночасно слід підкреслити, що всі післявиборчі обов'язки (процедури) повинні бути дотримані, в тому числі щодо знищення, архівування матеріалів на всіх етапах виборчого процесу.

Висновки. Аналіз проблематики встановлення результатів виборів дозволив запропонувати шляхи вирішення окремих проблем методом застосування е-технологій. За умови застосування е-технологій у процедурі встановлення результатів виборів в Україні, на відміну від чинної процедури,

Таблиця

№	Діюча процедура встановлення результатів виборів в Україні:	Процедура встановлення результатів виборів в Україні при застосуванні е-технологій:
1	робота дільничної виборчої комісії;	робота дільничної виборчої комісії;
2	складання <i>паперового</i> протоколу дільничної виборчої комісії;	складання <i>електронного</i> протоколу дільничної виборчої комісії;
	нічне транспортування паперового протоколу до окружної виборчої комісії;	-
	прийняття на розгляд протоколу дільничної виборчої комісії окружною виборчою комісією;	-
	розгляд в окружній виборчій комісії протоколу дільничної виборчої комісії (виявлення помилок та направлення на уточнення протоколу дільничної виборчої комісії);	-
	складання паперового протоколу про результати голосування в межах округу;	-
	транспортування протоколів до центральної виборчої комісії;	-
	-	розміщення протоколу дільничної виборчої комісії у спеціальній програмі з доступом до неї центральної виборчої комісії та усіх інших суб'єктів виборчого процесу;
	-	перевірка протоколу дільничної виборчої комісії центральною виборчою комісією та за необхідності направлення на уточнення (у випадку відсутності необхідності уточнення протоколу цей протокол одночасно враховується як такий, що валідований);
	робота у центральній виборчій комісії (прийняття на розгляд протоколів окружних виборчих комісій (виявлення помилок та направлення на уточнення протоколу окружної виборчої комісії));	-
	встановлення центральною виборчою комісією результатів виборів та їх оприлюднення.	встановлення центральною виборчою комісією результатів виборів та їх оприлюднення.

вбачається наявність таких етапів: робота дільничної виборчої комісії; складання електронного протоколу; розміщення протоколу дільничної виборчої комісії у спеціальній програмі з доступом до неї центральної виборчої комісії та усіх інших суб'єктів виборчого процесу; перевірка протоколу дільничної виборчої комісії центральною виборчою комісією та за необхідності направлення на уточнення (у випадку відсутності необхідності уточнення протоколу цей протокол одночасно враховується як такий, що валідований). Різниця між чинною процедурою встановлення результатів виборів та процедурою при застосуванні е-технологій полягає: у відсутності роботи окружної виборчої комісії, тобто окремої ланки, яка буде перевіряти протокол дільничної виборчої комісії. Замість цього це автоматично буде перевіряти центральна виборча комісія; відсутності необхідності транспортування протоколу до окружної виборчої комісії, також відсутня необхідність паперового фіксування цього протоколу та доведення його до окружної виборчої комісії; відсутності необхідності складання протоколу про підсумки голосування в межах окружної виборчої комісії; відсутності необхідності транспортування протоколу окружної виборчої комісії до центральної виборчої комісії.

Список використаної літератури:

1. Венда Г. Стандарти Ради Європи з електронного голосування. URL: https://cvk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/2017_1_1_Visnik_Cvk.pdf.
2. Томкова Й. Аналітичні записки з ефективного е-урядування. Випуск № 2: Втілення е-демократії: Спектр інструментів та варіанти вибору. Київ, 2017. 10 с. URL: <http://egap.in.ua/natsionalna-polityka>.
3. Хуткий Д. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/50/2017--.pdf> С. 9.
4. Афанасьєва М.В. Категорія «правові засоби» у виборчому праві. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.)* У 2-х т. Т. 1 / відп. ред. Г.О. Ульянова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 254–256.
5. Кривошеин В.В. Риски постпандемической трансформации демократии: мировые тенденции и украинские реалии. International conference «Pale (Post-Apocalyptic LifeEra) – 2020», 22nd May, 2020. URL: <https://pale2020.euasu.org/wp-content/uploads/2020/07/pale-pdf-final.pdf>.

Pavziuk A. A. Procedure for establishing election results using e-technologies in Ukraine

During the period of reforming spheres of society and rapid technological development, opportunities are created to optimize the procedure for establishing election results when using e-technologies, which will significantly simplify the existing procedure, eliminate the human factor at a separate stage and are economically more profitable when conducting elections in the country. However, such reforming should not contradict international standards and requirements. The article outlines the procedure for establishing election results when using e-technologies in Ukraine, and proposed ways to solve certain problems by using e-technologies. It was emphasized that if e-technologies are used in the procedure for establishing the election results in Ukraine, unlike the current procedure, the following stages can be seen: the work of the precinct election commission; drawing up an electronic protocol; placing the protocol of the precinct election commission in a special program with access to it by the central election commission and all other subjects of the election process; verification of the protocol of the precinct election commission by the central election commission and, if necessary, referral for clarification (if there is no need to clarify the protocol, this protocol is immediately considered as validated). It was revealed that the difference between the current procedure for establishing election results and the procedure for applying e-technologies is as follows: in the absence of the work of the district election commission, that is, a separate unit that will check the protocol of the precinct election commission; there is no need to record this protocol on paper and bring it to the district election commission; there is no need to transport the protocol to the district election commission; there is no need to draw up a protocol on the results of voting within the district election commission; there is no need to transport the protocol of the district election commission to the central election commission.

Key words: *the procedure for determining election results, the use of e-technologies, electoral law, electoral legislation.*